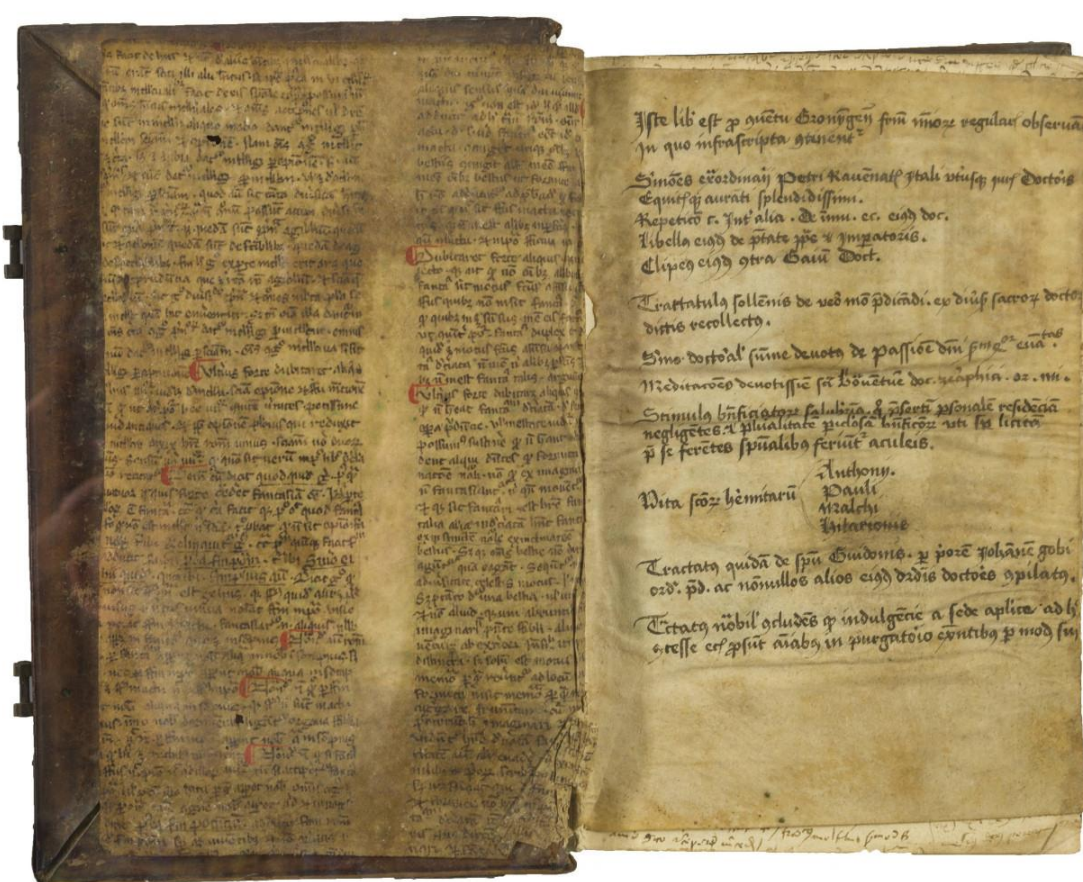

Materialiteit in catalogi: wat leggen we vast?

Adviesrapport door de taakgroep Materialiteit, onderdeel van de UKB-werkgroep Bijzondere Collecties

UB Groningen, uku INC 129

KB Den Haag, 1159 G 23

Urgentie

- De wetenschappelijke en maatschappelijke aandacht voor materiële bijzonderheden van gedrukte boeken is sterk gegroeid, o.a. in het licht van herkomstonderzoek en aandacht voor meerstemmigheid in collecties.
- Zowel catalografen als gebruikers hebben behoefte aan eenduidige vastlegging van informatie over exemplaargebonden zaken zoals aantekeningen, provenance, inkleuring en andere gebruikerssporen.
- Toekomstbestendige FAIR en open data (Findable, Accessible, Interoperable, Reusable) is nodig om individuele objecten in context te kunnen plaatsen.

Welke aspecten van materialiteit?

De taakgroep Materialiteit heeft vier aspecten vastgesteld die prioriteit krijgen:

Provenance

O.a.: boekbezitters thesaureren, bewijstype (bijv. ex libris, annotatie, boekband), inscripties noteren.

Annotaties

Focus op vorm (bijv. hoeveelheid, plaats in het boek, grove datering, tekstueel/niet-tekstueel), laat inhoud aan onderzoekers. Uitdaging: er zijn geen breed gebruikte typologieën of standaarden.

Boekbanden

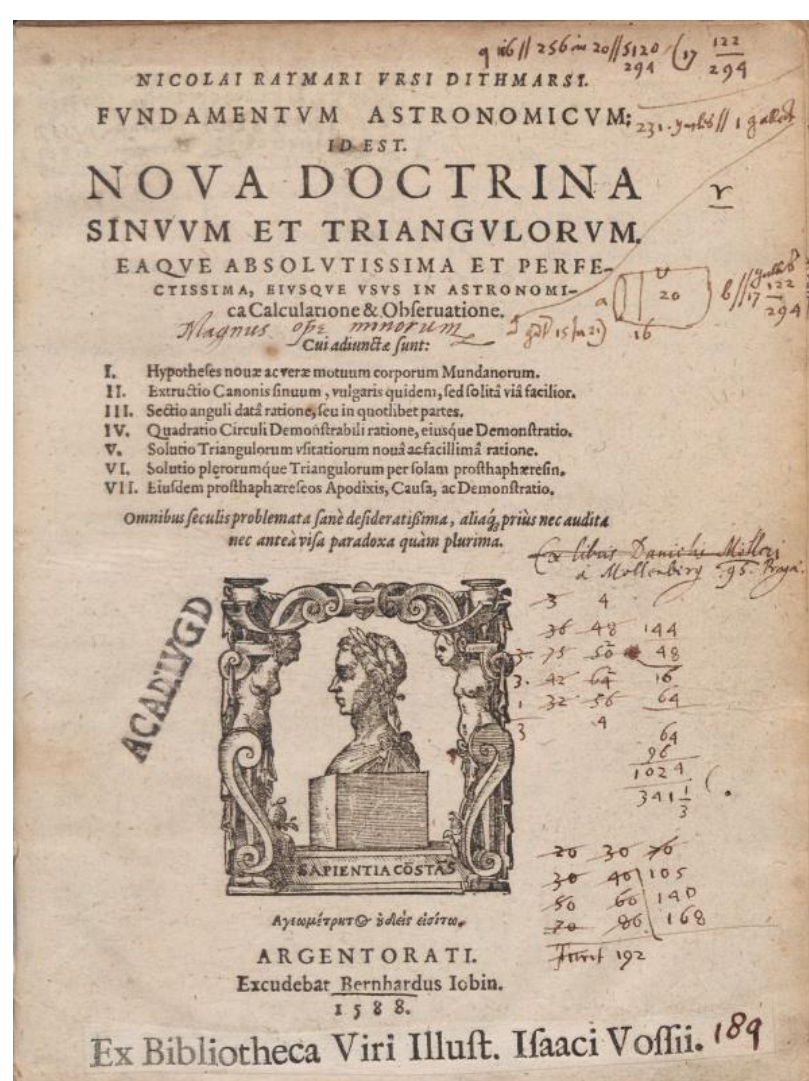
O.a.: gezamenlijke thesaurus bepalen voor bindtechnieken en decoraties (Ligatus? Publicaties Belgisch-Nederlands Boekbandengenootschap zoals *Kneep en binding?* Art & Architecture Thesaurus?), focus eerst op 'typische' banden per collectie.

Afbeeldingen

Uitdaging: gaat deels over editie (bijv. techniek, makers, aantal), deels over exemplaar (bijv. inkleuring, aantal). Makers en technieken thesaureren (bijv. Art & Architecture Thesaurus).

UB Utrecht, AB 352 (Rariora)

UB Leiden, 538 E 2

Uitgangspunten

- De op te stellen richtlijnen zijn **systeemonafhankelijk**: iedere instelling beschrijft in het eigen catalogiseersysteem. Geen nieuw systeem optuigen maar focus op datamapping.
- Zo veel mogelijk gebruik maken van **bestaande controlled vocabularies en identifiers** (uitwisseling volgens linked data principes/DERA mogelijk maken).
- Werkbelasting catalografen**: materiële beschrijvingen met zo min mogelijk extra inspanning. Beschrijven op basis van observatie (vorm), niet interpretatie (functie, betekenis).
- Gelaagde beschrijvingen**, detailniveau naar keus: catalografen kunnen stoppen op een niveau dat past bij de beschikbare tijd, kennis en prioriteit.

Wat levert het op?

Begin 2025 presenteert de taakgroep een **adviesrapport**, met focus op wat haalbaar en wenselijk is op drie gebieden:

- Inhoud**: terminologie, te beschrijven kenmerken.
- Kennisopbouw**: training voor catalografen.
- Infrastructuur**: datamapping, standaardisering, ontsluiting, mogelijkheden voor inzet AI.

Na bespreking binnen de UKB is het plan om dit advies uit te werken naar **concrete richtlijnen** voor catalografen en dataspecialisten en hiervoor in 2025 subsidie aan te vragen bij Stichting Pica of het Netwerk Digitaal Erfgoed.

Wie werken hieraan?

De taakgroep bestaat uit:

- Alex Alsemgeest (voorzitter) | Rijksmuseum
- Sharon van Dijk | UB Groningen
- Esther van Gelder | KB
- Hannah Goedbloed | Noord-Hollands Archief
- Katell Lavéant | Allard Pierson, UvA
- Andrea van Leerdam | UB Utrecht
- Marian Lefferts | Consortium of European Research Libraries
- Kasper van Ommen | UB Leiden
- Maaïke Vercouteren | Erasmus UB, Rotterdam
- Hilde van Wanroij | Radboud UB, Nijmegen